

Η άσκηση και η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού στο διαδίκτυο: ο ρόλος του Συνηγόρου του Παιδιού

Γιώργος Μόσχος

Βοηθός Συνηγόρος του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Το διαδίκτυο είναι ένα σύγχρονο τεράστιο πεδίο επικοινωνίας, ενημέρωσης, ψυχαγωγίας, επιμόρφωσης, που προσεγγίζει και έλκει ιδιαίτερα τα παιδιά και τους νέους. Οι έρευνες έχουν δείξει την αλματώδη αύξηση της χρήσης του διαδικτύου από τους νέους, που αρχικά είχε διάσπαρτο χαρακτήρα. Ακολούθησε η χρήση κυρίως για **ψυχαγωγικούς** λόγους (διαδικτυακά ηλεκτρονικά παιχνίδια και κατέβασμα τραγουδιών) και πλέον φαίνεται ότι κυριαρχεί η λειτουργία της **κοινωνικής δικτύωσης**, κατ' εξοχήν μέσω των σχετικών ιστοσελίδων (facebook, twitter, hi5, myspace κ.λπ.).

Στις ιστοσελίδες αυτές, παιδιά, νέοι και μεγαλύτεροι σε ηλικία χρήστες μέσα από τα **εικονικά τους προφίλ** λειτουργούν διαδραστικά με άλλους χρήστες, δημοσιεύουν φωτογραφίες και βίντεό τους, γίνονται μέλη σε ομάδες κοινών ενδιαφερόντων (groups), δημοσιεύουν και ανταλλάσσουν καλλιτεχνικές τους δημιουργίες (μουσική, εικαστικά έργα κ.λπ.), επισκέπτονται σελίδες άλλων χρηστών και χρησιμοποιούν πλήθος εφαρμογών (κουίζ, παιχνίδια, κ.λπ.).

Η χρήση του διαδικτύου από ανηλίκους είναι πλέον τεράστια, σχεδόν ανέλεγκτη, όπως δείχνουν όλες οι έρευνες. Και βέβαια ένα μείζον θέμα της εποχής είναι πόσο ωφελεί και πόσο βλάπτει τα παιδιά και ποιος είναι ο ρόλος των ενηλίκων σχετικά με αυτήν.

Σε επισκέψεις σε σχολεία και συναντήσεις με παιδιά έχουμε διαπιστώσει ότι πλέον ο αριθμός των ανηλίκων χρηστών του διαδικτύου είναι εξαιρετικά μεγάλος, αλλά και ότι οι παραβιάσεις είναι πολύ συχνές, χωρίς επαρκή αίσθηση ενός πλαισίου προστασίας.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα:

- Στην Θράκη, σε σχολείο με πολλά παιδιά μουσουλμάνων, στην έκτη δημοτικού τα περισσότερα παιδιά μας είπαν ότι είναι χρήστες του διαδικτύου, ιδίως του facebook (που απαιτεί κανονικά δήλωση ηλικίας άνω των 14 χρόνων), ενώ οι περισσότεροι από τους γονείς τους δεν γνωρίζουν ή δεν παρακολουθούν τι συμβαίνει όταν τα παιδιά τους μπαίνουν στο διαδίκτυο.

- Σε σχολείο πόλης της Κεντρικής Ελλάδας μας αναφέρθηκε ότι μία μαθήτρια αναγκάστηκε να φύγει από το σχολείο, ύστερα από θυματοποίησή της από ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθητών μέσω του διαδικτύου (δημιουργία ψεύτικου προφίλ της στο facebook από άλλα παιδιά) ενώ το θέμα ήρθε σε γνώση της διεύθυνσης όταν ήταν πλέον αργά.

- Σε άλλο σχολείο της περιφέρειας, τα παιδιά μας ανέφεραν ολόημερη αλλά και μεταμεσονύκτια ενασχόλησή τους με διαδικτυακά παιχνίδια, ιδίως μέσα από ίντερνετ καφέ, με σοβαρότατες συνέπειες στη σχολική φοίτησή τους.

Ειδικά για το θέμα των ίντερνετ καφέ, ο Συνήγορος έλαβε αναφορές – καταγγελίες για την ανεξέλεγκτη λειτουργία τέτοιων καταστημάτων και την σοβαρή διακινδύνευση της σωματικής και ψυχικής υγείας των παιδιών που έκαναν χρήση των υπηρεσιών τους.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, με την ιδιότητά του ως Συνήγορος του Παιδιού, δηλαδή ενεργών ως προασπιστής των δικαιωμάτων των ανηλίκων, έχει ασχοληθεί με το θέμα του διαδικτύου με δύο τρόπους. Αφενός σε **συγκεκριμένες υποθέσεις** που αναφέρθηκαν παραβιάσεις δικαιωμάτων, μεσολάβησε για την λήψη μέτρων προστασίας των θιγόμενων παιδιών. Αφετέρου έχει διεξάγει **μεγάλο αριθμό συζητήσεων** με παιδιά, εκπαιδευτικούς, γονείς και άλλους ενήλικες και έχει καταλήξει σε προτάσεις για την ασφαλέστερη χρήση του διαδικτύου.

Ο Συνήγορος βλέπει κατ' αρχήν τη θετική πλευρά της σχέσης των παιδιών με το διαδίκτυο, δηλαδή τη μέσω αυτού άσκηση δικαιωμάτων τους, που είναι **κατοχυρωμένα από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού**, όπως είναι η ελεύθερη έκφραση γνώμης και προσωπικότητας, η επικοινωνία, η ψυχαγωγία, η ενημέρωση, ο πολιτισμός κ.λπ.

Υπάρχουν όμως και **δικαιώματα που σχετίζονται με την προστασία και τον ρόλο των ενηλίκων** σχετικά με την άσκησή τους:

Η εκπαίδευση και καθοδήγηση των παιδιών στην άσκηση των δικαιωμάτων, η προστασία των παιδιών από την βία, την παρενόχληση, την εκμετάλλευση, την εξαπάτηση, αλλά και η προστασία της ψυχοσωματικής υγείας του παιδιού από την υπερβολική χρήση του διαδικτύου, την εξάρτηση από αυτό κ.λπ.

Είναι πολύ σημαντικό να κατανοήσουμε ότι για την άσκηση των δικαιωμάτων - γενικότερα αλλά και σε σχέση με το διαδίκτυο- χρειαζόμαστε:

- Επαρκές **νομοθετικό και θεσμικό** πλαίσιο (που χρειάζεται διαρκώς να αναθεωρείται σύμφωνα με τις νεότερες συνθήκες και ανάγκες)
- Διαδικασίες **εκπαίδευσης** και κατανόησης του περιεχομένου των δικαιωμάτων αλλά και των **ορίων** της άσκησής τους
- Διαδικασίες **επικοινωνίας και διαβούλευσης** για την εξειδίκευση του πλαισίου εφαρμογής και **συμφωνίες πλαισίων εφαρμογής** στο κάθε κοινωνικό περιβάλλον (π.χ. οικογένεια, σχολείο, παρέες συνομηλίκων, ομάδα χρηστών υπηρεσιών κ.λπ.)

- Δυνατότητες **προσφυγής για την προστασία** των δικαιωμάτων, όταν κατά περίπτωση παραβιάζονται και δεν επαρκούν οι υπάρχουσες συμφωνίες
- **Αποτελεσματικά μέσα παρέμβασης** που παρέχουν την ασφάλεια της προστασίας.

Η καλή γνώση του **περιεχομένου** και της **στάθμισης** των δικαιωμάτων από τους άμεσα ενδιαφερόμενους και σχετιζόμενους σε κάθε κοινωνική ομάδα (οικογένεια, σχολείο, παρέες κ.λπ.) δημιουργεί καλύτερο πλαίσιο εφαρμογής και προστασίας χωρίς την ανάγκη **προσφυγής σε τρίτους**.

Γνωστοί κίνδυνοι για τα παιδιά:

- ◆ να «παγιδευτούν», να απολέσουν τον έλεγχο χρόνου και να δημιουργήσουν εξαρτητικές συμπεριφορές
- ◆ να συνδεθούν ή ακόμη και να συναντηθούν με άγνωστα ή/και με κακόβουλα άτομα
- ◆ να παγιδευτούν σε εικόνες, πληροφορίες ή συνδιαλλαγή με σεξουαλικό περιεχόμενο ακατάλληλο για την ηλικία τους
- ◆ να έρθουν αντιμέτωποι με απαράδεκτα, ρατσιστικά, βίαια ή βλαπτικά κείμενα, εικόνες ή συμπεριφορές
- ◆ να γίνουν αντικείμενα επιθέσεων, απειλών, εκφοβισμού κ.λπ.
- ◆ να δημοσιευθούν -από άλλους- προσωπικά τους δεδομένα
- ◆ να παρασυρθούν σε κακή άσκηση των δικών τους δικαιωμάτων και επιβλαβείς προς τρίτους συμπεριφορές

Τι κάνουν και τι μπορούν να κάνουν οι Συνήγοροι του Παιδιού:

- ανάδειξη ευκαιριών και κινδύνων
- υπόδειξη κανόνων αυτοπροστασίας
- εκπαίδευση στον σεβασμό των δικαιωμάτων των άλλων και στον τρόπο που κατά περίπτωση πρέπει να σταθμίζονται τα δικαιώματα
- καθοδήγηση εφήβων στη διαχείριση προβλημάτων και παραβιάσεων
- συμμετοχή στον δημόσιο διάλογο για μέτρα προστασίας
- προτάσεις στα υπουργεία παιδείας για τη σχολική ύλη
- προτάσεις για ενημέρωση – αλλαγή στάσης γονέων
- προτάσεις για νομοθετικά μέτρα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, όπως καθιέρωση της ηλεκτρονικής ταυτότητας, συστήματος ταχείας αναζήτησης προσώπων που κινδυνεύουν ή που απειλούν άλλους, κ.α.

Τι έχει κάνει ο Συνήγορος του Παιδιού μέχρι σήμερα στην Ελλάδα:

- Πολλές συζητήσεις με παιδιά και εφήβους
- Προτάσεις για τα ίντερνετ καφέ, όπως: έμφαση στα «φιλικά στα παιδιά» καταστήματα αλλά και στην ανάγκη καθιέρωσης συστήματος παρακολούθησης της λειτουργίας τους και οριοθέτησης της χρήσης από ανηλίκους, χρονικών περιορισμών κ.ά (βλ. αναλυτικότερα: <http://www.0-18.gr/qia-paidia/keimena-1/i-prostasia-ton-dikaiomaton-ton-paidion-sta-internet-kafe>)
- Συζητήσεις στην Ομάδα και την Κοινότητα Εφήβων Συμβούλων του, με καταγραφή των προτάσεών τους¹ αλλά και παραγωγή εργαλείων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης (όπως η ηλεκτρονική αφίσα που δημιουργήθηκε από τους εφήβους με τίτλο «Συνταγή για ασφαλή πλοήγηση στο ίντερνετ» (<http://www.0-18.gr/qia-paidia/nea/syntagi-qia-asfali-ploiqisi-sto-internet>))
- Συζητήσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εφήβων Συμβούλων των Συνηγόρων (ENYA)
- Συζητήσεις με μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς σχετικά με το cyber bullying στο πλαίσιο των παρεμβάσεων για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας
- Πρόταση στο Υπουργείο Παιδείας για ενσωμάτωση πληροφοριών και συζητήσεων στο αναλυτικό πρόγραμμα και ειδικών δράσεων σε προγράμματα αγωγής υγείας κ.λπ.

Τι σχεδιάζουμε για το μέλλον:

- Από τις αρχές του 2012 ξεκινά να λειτουργεί ειδική σελίδα στον ιστοχώρο μας (www.0-18.gr/rotao) μέσω της οποίας θα υποδεχόμαστε ηλεκτρονικά ερωτήματα εφήβων για παραβιάσεις δικαιωμάτων τους
- Ετοιμάζουμε μια ειδική σελίδα με οδηγίες και προτάσεις για την ασφαλή χρήση του διαδικτύου, όπου θα παρουσιάζονται και σχετικά βίντεο, συνδέσεις με άλλα sites κλπ. (www.0-18.gr/internet).
- Προγραμματίζουμε να στηρίξουμε τη διοργάνωση ημερίδων και σεμιναρίων επιμόρφωσης γονέων

Είμαστε προβληματισμένοι σχετικά με κάποια νέα εργαλεία που ακούμε ότι προωθούνται στην αγορά για την «παρακολούθηση» του περιεχομένου ενεργειών στο διαδίκτυο των παιδιών από τους γονείς τους, αντί της δημιουργίας μιας υγιούς σχέσης μεταξύ τους.

Τέλος, θα θέλαμε να συζητήσουμε, στο πλαίσιο του δημόσιου διαλόγου, σχετικά με την προώθηση ορισμένων προτάσεων που προήλθαν από τις συζητήσεις των Ευρωπαϊκών Συνηγόρων του Παιδιού με τα μέλη του Ευρωπαϊκού Δικτύου Εφήβων Συμβούλων τους, όπως:

- Η δημιουργία και συστηματική εμφάνιση στη γραμμή εργαλείων κάθε μονάδας Η/Υ, ενός αυτόματου **μηχανισμού** που να παρέχει στα παιδιά τη **δυνατότητα καταγγελίας** στις αρμόδιες αρχές, κάθε μορφής παράνομης πληροφόρησης ή/και υλικού ύποπτου περιεχομένου

- Η δημιουργία της λεγόμενης **ηλεκτρονικής-διαδικτυακής ταυτότητας** (E-identity Document), έτσι ώστε να αποφευχθεί η δυνατότητα εξαπάτησης, ή/και ηλεκτρονικής πειρατείας, παράλληλα με τη δυνατότητα ελέγχου και πιστοποίησης της πραγματικής ηλικίας των χρηστών. Αυτή η μέθοδος κωδικοποιημένης πιστοποίησης της ταυτότητας των μεταφερόμενων δεδομένων επικοινωνίας, θα μπορούσε να αποτρέψει την πρόσβαση ατόμων σε συγκεκριμένες ιστοσελίδες.

- Η κατάρτιση ενός **κώδικα ηλεκτρονικής συμπεριφοράς και δεοντολογίας**, σχετικά με την προστασία των παιδιών στο πεδίο της ηλεκτρονικής, διαδραστικής, διαδικτυακής επικοινωνίας, που να δεσμεύει κάθε χρήστη του διαδικτύου που τον αποδέχεται και που επιτρέπει την καλύτερη προστασία των παιδιών που επισκέπτονται συναφείς σελίδες στο διαδίκτυο.

ⁱ Από τη συζήτηση του Συνηγούρου του Παιδιού με τους Εφήβους Συμβούλους του, προέκυψαν οι παρακάτω φράσεις – προτάσεις που απευθύνονται σε γονείς:

- *Συζητήστε με τα παιδιά σας! Βοηθήστε τα να κάνουν σκόπιμη χρήση του ίντερνετ.*
- *Παρακολουθήστε τη χρήση του ίντερνετ των παιδιών σας, χωρίς τιμωρίες, χωρίς να γίνεστε πιεστικοί και αδιάκριτοι.*
- *Προτείνετε στα παιδιά σας να σερφάρετε κάποιες φορές παρέα. Θα κάνει καλό και στους δύο.*
- *Μην τους απαγορεύετε, καλύτερα εξηγήστε τους!*
- *Ενημερωθείτε και ενεργοποιήστε φίλτρα προστασίας.*
- *Κάποια παράθυρα, πρέπει να μένουν κλειστά.*
- *Υποδείξτε τους ωφέλιμες σελίδες.*
- *Μην τους πατάτε το φρένο απότομα. Ελέγξτε το!*
- *Μπείτε στο διαδίκτυο, μπείτε στη θέση των παιδιών σας...*